

Ústav systémové biologie a ekologie

**Posudek disertační práce
PhDr. Martina Soukupa**

„Člověk, evoluce a kultura“

FFUK v Praze, Katedra kulturologie, 2008

PhDr. Martin Soukup předkládá rozsáhlou teoretickou práci s množstvím odkazů především na anglicky psanou literaturu, což bylo nutné vzhledem ke zvolenému tématu – pojetí kultury v tzv. evolučních sociálních vědách – neboť původní evoluční a antropologické práce, kromě základních překladů Ch. Darwina, R. Dawkinse, popularizačních prací J.S. Goulda a několika dalších, nejsou jinak dostupné.

Disertační práce je rozdělena do šesti kapitol, referenčního aparátu a obrazové přílohy. Vlastní text má 192 stran, celá práce potom 218. V Úvodu autor popisuje logiku rozdělení, takže není třeba jeho logické důvody opakovat. V této souvislosti mám však připomínku: Autor několikrát opakuje, že je práce rozdělena do pěti bloků, v obsahu je však šest kapitol včetně Úvodu, který asi neoznačuje jako blok. Přesto by prospělo věci kapitoly v textu číslovat v souladu s obsahem, aby nedocházelo k mírnému zmatení.

K výsledkům: Obsahem práce je teoretická analýza evolučních modelů kultury v tzv. evolučních sociálních vědách – etologie člověka, sociobiologie, evoluční psychologie, behaviorální ekologie člověka, memetika(y) a koevoluce genů a kultury. Cílem práce je přispět k biokulturologii – rozvíjející se oblasti kulturologie, chápající kulturu jako atributivní produkt mající kořeny v interakci mezi biologickou a kulturní evolucí.

Je samozřejmé, že poměrně ambiciózní cíl práce vyžaduje rozsáhlé interdisciplinární znalosti na pomezí biologických a společenských věd, konkrétně evoluční teorie a dobrý přehled kulturní antropologie. Obojí Dr. Soukup předvádí až v encyklopedické míře, včetně

biografických medailónků zakladatelů teorie biologické evoluce a tzv. evolučních sociálních věd. Jádro práce autor dle svých slov vidí v části čtvrté (což je kapitola 5)- koncepcie kultury v tzv. evolučních sociálních vědách. Jeho vlastní přínos však spatřuji v části páté (kap. 6) - evoluční modely kultury v kontextu kulturologického myšlení a jejich třídění do 4 skupin. Autor prokazuje zaujetí pro dané téma v takové míře, že na několika místech méně literárních přehledů by bylo více – více prostoru pro vlastní úvahy. Ty nejsou nezajímavé, jak ve skromném rozsahu Dr. Soukup předvádí v kap.5, 6 a v Závěru. Právě naopak. V této souvislosti mám otázku do jakého modelu patří jeho vymezení kultury jako soubor vzorců pro lidské chování. Do koevolučního modelu jak indikuje na str. 189?

Domnívám se, že latinské colere, cultus a antropologické používání kultury mají jedno společné – a to evropský (euro-americký) dualismus člověka a přírody. A to nejen ve smyslu vnějším, jako člověk a příroda, člověk a environment, ale také ve smyslu oddělování se od přírody vnitřní, od evoluce a genů. Samozřejmě že tato generalizace neobstojí ve všech případech, přesto celá práce ukazuje na snahu tzv. evolučních sociálních věd tento dualismus metodologicky uchopit a překonat. Oceňuji v této souvislosti jasný názor a oddělování evolucionismu od evoluce.

Práce je založena na chronologickém postupu, je obsažná, vyčerpává literární odkazy, rigorózně dodržuje přehledovou část ve všech kapitolách a může soužit už v této formě jako speciální učebnicový text pro studenty kulturologie a antropologie. Zvolený postup má také svá úskalí – osciluje mezi pólem vyčerpávající komplexnosti a na druhé straně mezi hloubkou výkladu a nového poznání. Osciluje mezi specializovaným antropologickým slovníkem, chronologickými dějinami antropologie a vlastní studií. Ke škodě věci, poslední část je zastoupena nejméně, jak již bylo řečeno, neboť autor má bezpochyby co říci. Například díky jeho osobním kontaktům sebrané nepublikované definice kultury představitelů tzv. evolučních sociálních věd by byly zajímavé, ať už jako přehled nebo jako samostatná publikace. Je něco podobného v plánu nebo v tisku?

Metodologické otázky oponenta: V úctyhodném přehledu stovek autorů (jen v obrazové příloze je jich uvedeno přes 30) by bylo laciným argumentem dokazovat, že něco chybí. Velká přehledová práce nemůže být znehodnocena tím, že se vždy nějaký chybějící, většinou na okraji proudu stojící autor, najde. V případě mého dotazu na Dr. Soukupa však jde o vztah evolučních teorií k tématu biosféry a noosféry. Domnívám se dokonce, že evoluční

teorie jdoucí směrem k evoluci systémů (Darwinova evoluce druhů přerůstá v evoluci biosféry – V.I. Vernadskij), dalším evolučním stádiem biosféry je noosféra (LeRoy, Vernadskij, T. de Chardin a jeho „pokřtění“ evoluce v zákonech narůstající komplexity vědomí v teleologickém bodě Omega) se oklikou přes environmentalismus a problém globální ekologické krize dotýkají pojetí kultury v tzv. evolučních sociálních vědách. Přinejmenším ve smyslu jejího (evolučního, kulturního, křesťanského, atd) antropocentrického vymezení vůči přírodnímu prostředí. Podle mého názoru alespoň okrajově tato otázka patří do evolučních modelů kultury sensu R. Dunbar (jako modely vztahu kultury k biologické evoluci).

Formální připomínky: Drobné výtky se týkají Tab. 8 na str. 184, legenda a komentář by prospěly k větší srozumitelnosti. V Obr. 4 je jistě překlep, stejně jako několik na str. 155, za stranou 165 je v mé verzi práce několik prázdných stránek, text však pokračuje bez přerušení dále na str. 166. To jsou však technické drobnosti pro informaci pro autora.

Jako oponent jsem ocenil poznámky pod čarou, jsou jasné, stručné a organicky začleněné, autor jistě pochopí, že i na jejich základě používám důsledně spojení „tzv. evoluční sociální vědy“. Dawkinsovo hledání jednotky a funkce replikátoru osobně považuji za určitý druh „pan-darwinismu“.

Oceňuji autorovo logické rozdělení v obrázku 3, ke kterému patří tab. 1. a ztotožňuji se s ním. Tím více mě mrzí v závěru v kap. 6 a Závěru zbytečná skromnost autora. Na počátku deklaruje snahu o svůj příspěvek k biokulturologii. To se mu jistě podařilo, aniž by to však na příslušných místech a pod pojmem biokulturologie uvedl. Na skutečné hodnotě jeho příspěvku tento fakt nic nemění.

Dr. Soukup v disertační práci ukázal jednu, možná nezamýšlenou věc: příkop mezi schopností a ochotou akceptovat teorie biologické evoluce ve společenských vědách, které jsou stále ve pod vlivem human exemptionalism paradigm - (HEP) a které je nutné nahradit novým ekologickým paradigmatickým - new ecological paradigm - (NEP), jak uvádějí autoři spojování s environmentální sociologií. (Catton W., R., and Dunlap, R., E., 1978). Na druhé – biologické straně - je volné až svévolné zacházení s pojmem kultura a vůbec s celou osvícenskou tradicí humanismu (jak sám autor upozorňuje). Přes častý příkop neporozumění až nedorozumění společenských a biologických věd však v žádném případě nemůžeme mluvit

o příkopu nezájmu o evoluční teorie a o kulturu z obou stran. To považuji za velmi jasnou a přínosnou interdisciplinární informaci, jistou naději a perspektivní směr budoucího vývoje kulturologie.

Závěr: Dr. Soukup si zvolil obtížné teoretické téma značného interdisciplinárního rozsahu. Cíle práce – teoretická analýza evolučních modelů kultury v tzv. evolučních sociálních vědách, dále třídění těchto věd z hlediska jejich geneze a jejich hodnocení z hlediska kulturologie (biokulturologie) byly splněny. Autor prokázal schopnost samostatné vědecké práce, oceňuji pečlivost citací literatury, její znalost v anglickém jazyce a vysokou úroveň předkládané práce i po formální stránce. Celkově hodnotím disertační práci PhDr. Martina Soukupa „Člověk, evoluce a kultura“ jako výbornou a po vyrovnání se s připomínkami a otázkami navrhuji tuto disertační práci k obhajobě.

V Českých Budějovicích, 6. května, 2008

PhDr. Miloslav Lapka, CSc.

Ústav systémové biologie a ekologie v.v.i. AVČR

Katedra kulturologie FFUK Praha